

Rad. B. ALEKSIĆ, *O dabrani staroslovenski tekstovi sa rečnikom*, Naučna knjiga Beograd 1960, str. VIII+92, sa 4 snimke.

Između Autyjeva (v. str. 200) i Aleksićeve priručnika razlika je prilično uočljiva (ne samo po vanjskoj opremi), iako nije ni tako velika kako bi se na prvi pogled očekivalo. Auty je sastavio priručnik za strance, koji će u staroslavenskom kadšto tražiti i nešto egzotično — u jeziku i u obliku (u grafiji), i zato je nastojao da njegova knjiga čitaocima pruži sve što im takva knjiga u oba spomenuta pravca može pružiti. Kod Aleksića pretpostavke su bile sasvim druge: on je knjigu sastavio za slušače Beogradskog sveučilišta, dakle u prvom redu za Srbe i za one Jugoslaveni koji se služe ćirilicom, ili koji su bar na nju navikli i koji znaju da se nešto kao neka redakcija staroslavenskoga (starocrkvenoslavenskoga) jezika kod njih u pravoslavnoj crkvi upotrebljava i danas. Prema tome Aleksićev je zadatak bio složeniji i teži od Autyjeva: dok je Autyju bilo mnogo do ilustracije — jezične i grafijske — Aleksić je težište prebacio na jezik misleći pritom da grafijsku stranu može — donekle — i zanemariti. Jedino tako se može objasniti da su u ovom u stvari drugom izdanju (kako sam kaže u predgovoru) sasvim izostavljeni tekstovi štampani glagoljicom, a isto tako nema također u tekstu nijednog odlomka u kojem bi izvorna glagoljica bila transliterirana latinicom (štoviše, nema te transliteracije ni u tabelarnom pregledu azbukua iz predgovora, a ispred fototipskog /ilustrativnog/ dijela knjige).

Sadržaj knjige se, prema tekstovima, dijeli u četiri dijela: I tekstovi iz glagoljskih spomenika u ćirilskoj transliteraciji (str. 1-29), II ćirilski tekstovi (str. 30-41), III redakcija (str. 42-49), IV novi crkvenoslavenski jezik (str. 50), poslije čega slijedi rječnik (na str. 51-91), a sprijeda — iza predgovora — nalaze se već spomenute azbukue i iza njih po dvije snimke iz glagoljskih i ćirilskih spomenika (početak evanđelja po Luci iz Zografskog tetra i jedan odlomak iz misala kneza Novaka, pa početak mučenja sv. Irineja iz Suprasalskog zbornika i dio jedne strane iz Mirosavljeva evanđelja).

U prvom dijelu nalaze se odlomci iz kanonskih knjiga, u drugom također, samo što je ovdje uz odlomke iz Suprasalskog zbornika i Savine knjige donesen (iz zbirke P. A. Lavrova) također spis crnorisca Hrabra »o pismenêhъ«.

U predgovoru stoji da su »tekstovi poređeni sa fototipskim izdanjima ukoliko ih, razume se, ima«. To će biti tačno samo se korektorima (ili lektorima) kod toga potkrao izvjestan broj grešaka bez kojih je moglo biti (npr. u Bečkim listićima gdje je broj 12 u ćirilici krivo transliteriran, ili u Mirosavljevju evanđelju, i drugdje). Dostálov tekst Kločeva glagoljaša izdavaču jamačno još nije bio pristupačan.

Kod ove korisne i potrebne hrestomatije čitaoca ipak smeta što ne vidi kriterija koji su odlučivali o izboru ili o duljini teksta. Tako su na primjer u Suprasalskom zborniku Trofima i Eukarpiona na str. 33. odmah nadovezuje žitije Grigora »papy rim'skago« i to tako da mu je izostavljen početak te se — sasvim bez veze s Trofimom i njegovim drugom — nastavlja s pripovijedanjem o zlasticama, o srebrnom bljudu i o kuciji,

pa će se čitalac — osobito student — uzalud pitati, kakav je to »blaženik«, o kojem je odjednom riječ, i što je bilo sa zlasticama koje je taj očito nezahvalni »ništii« bio primio prije toga. Tako je međutim i dalje, pa odmah poslije Grigorijeva razgovora s anđelom slijede riječi *jadqštemъ bo imъ reče i pijqštemъ*, iz kojih bi se normalno — da nema onoga reče, koje opet upućuje na jedan subjekat koji se uvodi a prije nije bio spomenut — moglo na prvi pogled zaključivati da su se to Grigorije i onaj njegov neobični gost lijepo dalje častili jedući i pijući, i da je tu jezično najvažnije to što se prevodilac u prirodno jasnoj situaciji (kada se radilo o dva muška lica) služio pluralom a ne dualom.

Ovakvi skokovi mogu imati svoje opravdanje kada se radi o posebnim metodskim jedinicama, no tada bismo očekivali drugi tip udžbenika, koji bi bio više malik na priručnike koji se danas upotrebljavaju u Bugarskoj ili u Sovjetskom Savezu, ili je barem u predgovoru trebalo na takav, (srpski) priručnik uputiti, te ondje (ili u priručniku) sastav i upotrebu ovakvih krmjih tekstova sa metodskog stajališta objasniti.

U trećem dijelu su redakcije ispremiješane: poslije Mirosavljeva evanđelja slijede Bečki listići, iza njih Dobromirovo pa tek onda Ostromirovo evanđelje i na kraju, iza Arhangelskog evanđelja, Praški listići (za koje je navedeno da su uzeti prema Kuljbakinovoj Čitanci (1932) a ne prema snimkama, koje su autoru također zacijelo bile pristupačne). U četvrtom dijelu se za ilustraciju »novog crkvenoslovenskog jezika« navode samo tropari sv. Savi (i to glas 3 i glas 8 prema Zborniku Jov. Živkovića iz g. 1901). U cijeloj hrestomatiji nema nijednog paralelnog teksta ni za kanonske, ni za mlađe, redakcijske spomenike, iako bismo očekivali da će takav priručnik, koji je namijenjen u prvom redu Srbima i pravoslavicima, sadržavati nekoliko komparativnih pozicija (za staroslavenske (kanonske) tekstove, za staroslavenske i stare srpske tekstove (npr. iz Mirosavljeva ili Vukanova evanđelja) i za stare srpske i mlađe rusificirane srpskoslavenske crkvene (crkvenoslavenske) tekstove). Očekivalo bi se da će to biti važno za jednu sredinu koja je sve do Vuka i Dositeja stajala pod utjecajem toga jezika i na njem razvila cijelo jedno posebno, umjetnički i jezički zanimljivo poglavlje svoje književnosti.

Sve to nisu prigovori nego napomene koje se više odnose na sredinu nego na djelo koje je u njoj niklo, ili na pisca koji ga je prema njoj oblikovao. A ta sredina zabrinjava. Nije npr. jasno, zašto je pisac izostavio sve tekstove štampane glagoljicom, i zašto nije donio odlomak iz Frizinških listića. Ako se tomu doda da su i obje fototipske snimke glagoljskih tekstova donesene tako da u ćiriličkom (štampanom) tekstu nema za njih ni transliteracije ni sinoptičkih mjesta koja bi čitaocu, početniku u slavistici, pomogla da te snimke pročita, onda to znači da se glagoljici u istočnom dijelu Jugoslavije ne posvećuje ni ona pažnja, koja joj se posvećuje u sasvim stranim zemljama. A to nije dobro. Jugoslavija je jedina zemlja u slavenskom svijetu koja je evo gotovo kroz jedanaest stotina godina držala neprekinutu tradiciju najstarijeg slavenskog pisma, i ona s pravom na to može da bude ponosna. Bilo bi to neoprostiva greška kada bi se istočni dio ograničio samo na ćirilicu i kada bi se glagoljicom bavio manje nego što se njome bave Francuzi (Vaillant), Nijemci (Diels, Kosch-

mieder, Gerhard, Lettenbauer), Talijani (Maver, Verdiani, Cronia, Cini), Američani (Lunt, Jakobson), Englezi (Matthews, Nandriš, Auty), Mađžari (Király) i drugi — da ne spominjem pripadnika slavenskih naroda (kao što su Horálek, Kurz, Mareš — Lehr-Spławiński, Marecki, Sławski, Moczyński—Georgiev—Lьvov i toliki drugi). Preostaje samo da se nadamo da će se Aleksićeva knjiga upotrebljavati samo kao uvod — za početnike — i da će i beogradski i novosadski slavisti (jer je Komisija za univerzitetske udžbenike ovu knjigu odobrila kao udžbenik za sve studente Filoz. fakulteta Beogradskog sveučilišta) poslije zagledati i u glagoljske tekstove i upoznati se što detaljnije također s glagoljskom (starocrkvenoslavenskom, hrvatskom i kurzivnom) grafijom, i da će takav viši priručnik napisati R. Aleksić ili P. Đorđić. Bez toga stručno bi obrazovanje mladih slavista Beogradskog i Novosadskog sveučilišta bilo manjkavo i na nižem stupnju nego što je danas slavističko obrazovanje na različnim stranim (neslavenskim) sveučilištima.

J. H a m m